

Vilket stöd kan anhöriga få – Juristen har ordet

Hur ser det ut för den som är anhörig till en person med funktionsnedsättning? Finns det något stöd att få för den som är nära anhörig till en person med funktionsnedsättning? Om detta skriver juristen Patrik Magnusson om i denna artikel.

Att leva med en funktionsnedsättning leder ofta till att förmågan att hantera vardagen försämras. Beroende på funktionsnedsättningens art och svårhetsgrad påverkas förmågan i varierande omfattning. En försämrad förmåga att klara sig själv leder ofta till att individen behöver hjälp av anhöriga för att få livet att fungera.

Ungefär var tjugonde person i Sverige lever tillsammans med en person som har en funktionsnedsättning. Många av dessa anhöriga utför mycket arbete för att hjälpa till i vardagen. Denna hjälp kan ta sig uttryck på många olika sätt och utövas i olika sammanhang. Oftast är att det i vardagen som den anhörige stöttar. Det innebär inte sällan att den anhörige blir låst vid bostaden och aldrig har möjlighet att sova en hel natt i sträck. Den anhörige kan vara ständigt behövd och får ingen eller mycket liten chans till återhämtning. Oavsett hur det ser ut kan den som är anhörig vara i behov av stöd för att klara av att hjälpa till.

Vilket ansvar som två individer har för varandra varierar beroende på vilket förhållande de har till varandra. Makar har en skyldighet att efter förmåga bidra till att deras gemensamma och personliga behov tillgodoses. De ska fördela utgifter och sysslor mellan sig och därmed skapa förutsättning för att de ska leva på samma villkor och ha lika levnadsvillkor. Detta innebär att de har ett gemensamt ansvar för ekonomi och skötsel av hemmet. Däremot regleras inte omvårdnad av den andre maken. **Det finns ingen skyldighet enligt lagen för den anhörige att sköta den andre makens omvårdnad.** De avgör alltså själva i vilken omfattning de vill hjälpa till med personlig omvårdnad som till exempel personlig hygien eller matning.

Som anhörig räknas familjemedlemmar, nära släktingar, grannar, vänner eller andra personer som står personen med funktionsnedsättning nära. Det är alltså relationen till den med funktionsnedsättning, inte släktskapet som avgör vem som är anhörig.

I ett försök att uppmuntra människor som stöttar sina närstående finns numera ett antal stödåtgärder som samhället kan vidta för att hjälpa den anhörige. **Regler för stöd till dem som hjälper sina anhöriga i hemmet har införts i Socialtjänstlagen (5 kap 10 §).** Enligt denna ska socialnämnden i kommunerna erbjuda stöd för dem som vårdar långvarigt sjuka, äldre eller personer som har funktionsnedsättningar. Målet att anhöriga ska få stöd finns i lagen. Däremot är det inte bestämt hur dessa insatser ska utformas. Det är upp till kommunerna att själva bestämma hur dessa insatser ska utföras. Därför ser det väldigt olika ut i våra kommuner. Vissa insatser är väl utbyggda i vissa kommuner och existerar inte alls i andra. För att få reda på vad som gäller i din kommun är det viktigt att du tar kontakt med den. Det finns några kammarrättsdomar som visar att det är kommunen som bestämmer vilken insats som lämpar sig bäst, se nedan artikeln.

Ekonomisk ersättning

En variant av stöd är ekonomisk ersättning. I många kommuner finns det en möjlighet att få ekonomisk ersättning för den som vårdar en närstående i hemmet. Det kan vara fråga om ekonomiskt bidrag till den som hjälper en närstående i hemmet. Hjälpen ska då i första hand avse personlig omvårdnad och inte hushållsarbete. Bidraget betalas då ut till den person som har behov av hjälp, alltså den som har en funktionsnedsättning. Denna typ av hjälp kan i din kommun heta till exempel hemvårdsbidrag, anhörigbidrag eller omvårdnadsbidrag. Utformningen skiljer sig mellan kommunerna.

Anhöriga kan i vissa kommuner anställas via en så kallad **anhöriganställning**. Den anhörige får då en anställning av kommunen för att vårda sin närstående i hemmet. Det tas då stor hänsyn till den vårdades egen önskan.

Från Försäkringskassan kan den som avstår från att arbeta för att vårda en svårt sjuk närstående få **närståendepenning**. För att detta ska betalas ut krävs att det finns ett påtagligt hot mot den sjukas liv.

Den som vårdar en närstående kan behöva hjälp med att komma loss för att uträtta ärenden eller för rekreation. Det finns då möjlighet att ansöka om **avlösarservice** från kommunen. Hjälpen kan fås regelbundet eller bara tillfälligt vid behov. Insatsen går att ansöka om via hemtjänsten i kommunen. För den som omfattas av reglerna i LSS finns möjlighet att ansöka om avlösarservice enligt denna lag.

Om det bidrar till att ge avlastning för den anhörige kan personen med funktionsnedsättning beviljas **korttidsvistelse**. Detta innebär i de flesta fall att man under en period bor på annan plats än i bostaden. För denna insats krävs också att den det berör får möjlighet till miljöombyte, vila eller möjlighet till personlig utveckling. Insatsen kan vara tillfällig eller regelbunden.

I vissa kommuner finns det **anhöriggrupper**. I dessa grupper har den anhörige möjlighet att träffa andra i samma situation. Syftet med dessa grupper är ofta erfarenhetsutbyte och även i vissa fall utbildning.

Enskilda samtal erbjuds i vissa kommuner. Här har den anhörige möjligheten att tala med en sakkunnig person om sin situation och få råd och stöd. Det kan vara angående hur de ska hantera vardagen men också angående vilken hjälp och stöd som finns att söka.

Hälsofrämjande aktiviteter erbjuds av vissa kommuner. Det rör sig om organiserade aktiviteter som anhöriga erbjuds i hälsofrämjande syfte. Det kan till exempel vara vattengymnastik eller promenader.

Det som räknats upp ovan är exempel på stöd som kommunerna kan erbjuda. Just din kommun kanske inte har dessa stödformer utan har valt att lösa detta stöd på annat sätt. Därför är det viktigt att ta kontakt med hemkommunen för att få svar på vilka former av stöd som finns att tillgå för dig. **Det viktiga att veta är att alla kommuner är skyldiga att på något sätt ge stöd.**

Viktiga lagar och domar ur ett anhörigperspektiv:

Socialtjänstlagen (2001:453) 5 kapitlet 10 §

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Förarbeten:

Regeringens proposition 2008/2009:82, Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående.

Domar:

Kammarrätten i Jönköping 2012-10-09, mål nr 774-12: Annan insats istället för anhöriganställning.

Kammarrätten i Stockholm 2011-09-12, mål nr 568-11: Kommunen kan inte byta ut hemtjänst mot anhörigvårdare.

Kammarrätten i Göteborg 2011-08-26, mål nr 3563-10: Kan ej kräva viss person som anhörigvårdare då kommunen inte längre erbjuder anhörigvårdare.